

HS BREV TILL HA

1942

7.1.	1 s.	2. 7.	1 s.
28.1.	1 s.	6. 7.	1 s.
4-5-2.	1 s.	11. 7.	1 s.
15.2.	1 s.	27. 7.	2 s.
25.2.	1 s.	3. 8.	1 s.
26.2.	1 s.	6. 8.	1 s.
18.3.	1 s.	9. 8.	1 s.
? 3.	1 s.	12. 8.	1 s.
12.4.	2 s.	? 9.	1 s.
16.4.	1 s.	1.10.	1 s.
26.4.	1 s.	31.10.	1 s.
27.5.	2 s.	8.11.	1 s.
28.5.	2 s.	19.11.	2 s.
29.5.	2 s.	28.11.	1 s.
14.6.	1 s.	7.12.	1 s.
25.6.	1 s.	17.12.	1 s.
27.6.	1 s.	27.12.	1 s.

Einar,

Så är då din son också där. Det är vackert av de unga - men de vet ej vad det är. Vi få väl bara vara tysta, vi som skall bort. Där är Esther's dotterson, Ehrnroth, 18 år, där är Carpelan's yngre son, 18 år, med svaga lungor. Säg tror du någon sedan orkar "bygga upp." Jag orkar ej tänka mer.

Brevet kom i dag, det hade vandrat den gamla vana vägen till Ekenäs först, likson julbrevet. Tack!

Jaså, du vill läsa Helena Westermarck, där är ej mycket om mig. Hon hade alltid en egen vrå i ett vindsrum, Andrégt. 7, hon kom ej ner när det kom besök till henne - hon hade det bra. Mitt arbete var alltid illa omtyckt i hemmet, det skulle XXXXX XXXXX |två ord suddats över!| - och det gav ju inte penningar, varför göra något sådant? O, ljuvliga Frankrike. Och när det gav sades 'nog ville man jag skulle få roa mig.' Men "lättjefull" var jag alltid. När det var främmande var jag strängt förbjuden göra något. Nu är jag trött, här är inte den lufttroän. Annars allt bra, jag behöver - kan - ej gå upp i övre våningen för att äta, brickorna nödvändiga. Men en svenska bredvid har så mycket detaljer i sina andraganden, godmorgon räcker en halvtimme tror jag, och hur hennes barn kläddes som små!!

Jag har en regel på min dörr. Men nu är deklareringsstider - flyttning i banken överlåtelse och var? mantalsskriva. Man får ej tänka på målning, Helena har känt allt sådant såsom jag. Varför ej skriva om målaren Aguéli, det är ju honom vi intressera oss för. Ett par bilder får man.

Måns var här, sade jag det? ja, de leva alla. Influensa går i huset, jag känner den med, hostar litet.

Jag skriver på ett rent bord där armbågen hänger ned, det är så fullt på det andra - ryslig stil.

Vad "Michel-Angelo"-verket måtte vara vackert, jag har sett ett stort sådant med både sibyllor och skulptur, tillhörde Byggnadsstyrelsen. Där var krakelyrer med. Jag tror en Sibylla var det vackraste i det. Men hela taket fann jag ej så vackert i Rom, nyssputsat, kallt, ställningar kvar än. Krakelyrer gör det bara vackrare - åldern försköner tavlor. I den svenska tidskriften såg jag alltid på de restaurerade, de hade alltid blivit fulare. Av Appelbergs har jag fått Ord o. Bild, de är så storartade.

Jag ville säga ett ord när gossen rest, - inte kan man trösta, var och en bär sitt. I går hälsningar från Hagaböle, Nykulla, de må alla bra. Hälsa Thyra.

Helene

Helena W. och jag var inte ofta ute på samma gång. Hon ofta 2 månader - och Venny! hon gick från målning till skrivande, från skrivande till socialt politik -

28-1-1942.

E.

Jag skriver för jag vill inte tänka, det är så tungt. Det var om Iris Uurto i Pressen, men Lawrence'ska idéer lämnar jag. Rembrant's sjelvpporträtt i Ord o. Bild, deras uttryck, är som en biografi. Ville du läsa, se? Så var där om bodbetjanten, skalden, Sjöberg, "Fridas visor", "I våta blomster gå vi sakta, Att Sveriges måne ömt betrakta", Det är som Rousseau le Douanier. Och om dans, icke Sallinens dans, den är tragisk och rå, det är mer den jag såg i Löyttymäki, fast den var allvarlig och tung. Sådant för att komma bort från tankar.

St. skrev en dag de skulle komma hit efter en månad, samma dag telefonerade Fru St. att de komma nästa söndag. Det är oroande.

Du målar, det är roligt. Venny målar också - en ljusblå sommarhimmel sätts som fond på ett brunt huvud, på korintkakor (målade), på blommor, det är en hård blå färg - jag förklarar ej min ståndpunkt. Fru Mänttynen presenterade sin man, han har förkylda händer, badar. Något var mycket lustigt, jag fick ett gott skratt.

Mann talar om "den förening det lagbundna måste ingå med det individuella för att bilda en fullkomlig skönhet" - han är nog bland de klokaste.

Venny säger hon bryr sig ej om poesi, "det är bara formen som verkar!" Varför mer där än annars? Hon förstår ej det enklaste poem, t.ex. A.Virtanens här - "huru kan han känna allt på en gång, huru kan bergen darra" säger hon.

Ja, roligt är här ej. Mätte tavlan komma fram.

Helene

(4-5/2 1942)

Einar,

Du talar om att Enckell fördärvat en en |sic!| till, utom Simberg - vet du vad jag i hemlighet tänkt om honom? De första var konstverk, stora, "Nätbindarn" var början till slutet - då undrade jag varför jag inte kunde med den. Tammerfors kyrka var högkonjunktur, publikens smak. Varför har han inte lärt av Simberg i stället. Och i synnerhet, varför inte lämna konstnärer i fred. Jag har sett mycket litet av Enckell.

ett gammalt brev.

5 febr.

I dag brevet om boken, jag är så glad över den. Du är tillfreds, det vilar kropp och själ. Hur är det ej när man tror en dag man målat något bättre - men här är det fastslaget. Du har ro. Och Thyra läser "Idioten". Där är André Gide's bok om Dostojewski, jag har den - i Ekenäs korg, som ej kan komma därifrån. Den är mycket rik. Dostojewski läser man och läser - och är i det.

Här har jag läst Hans Ruin's bok "rummet med de fyra fönsterna" och tyckt om den han är en fin personlighet, och fadern ger han så fint. Han som såg intet av det som var nära, men stjärnhimmelen, själen, sådant visade han sin son.

Nu går min tanke ändå hela tiden till det du sade om Stenman - jag kan ej tänka mig den fara där var, att han skulle vara borta en dag, jag kan ej. Han med eld och liv för sin uppgift, han som älskar finna, se. Måtte nu allt gå honom väl.

Ja, här är ej en dag just ro. Som Helsingfors. Så slö man är, kan ej tänka sig in i ett målat verk, har ej den tankero.

Och åren gå, de sista, och det blir mer och mer likgiltigt, tror man. Hur skulle man kunna resa sig ur detta, om det blev den fred man ej mer väntar. Må en del sparas, de yngre. Jag sade på skämt 'jag far till Ekenäs igen' "Nej", ropade en ung fänrik på besök, "inte dit" - de tro ej på det. Har just fått det sista därifrån, Mina sände.

Varför skriva när man är missmodig!

Hav det lugnt

Helene.

Jag har läst biografier, reseskildringar, mycket i sommar. Indien, Portugal i fin bil, och som luffare, - ändo*rått land.

(På en skild liten papperslapp följande:)

Jag har tackat Hr. Töyry tackar dig.

Jag mindes den ej som en konturmålning, har det mörknat på kanten? Är glad att ha.

* [sic!]

söndag. 15 de (II-1942, postkort)

E.

Jag är genom Fru Rydmans och en riksdagsmans övertygelse och omsorg förflyttad till det inre av landet. Fru R. har varit underbart energisk - och snäll, hon förde mig i torsdags hit i bil, och släde för snöns skull - så svårt att skaffa allt detta! Jag tycker jag ej tog skada. Så mycket lugnare att jag kanske kan försöka sluta någon målning ur minnet - om det fortsätter så här. Alla så snälla mot mig. De i H.fors vet ej av det än tror jag, har alltid handlat självständigt. Där i L. var oroligt hela tiden - sedan går jag tillbaka dit. Hälsningar
H.S.

adr: Luontola, Nummela.

För en vecka sedan föreslog de det.

Ett gott pensionat.

25/2. (1942)

Einar,

På aftonen varje dag börjar jag längta efter tidningen, för att se om där är någon ljusning, och dagarna bara gå. Här står skogen omkring, framför fönstret en halvcirkel granbarn med snö på - de är planterade! Jag bor i "lilla villan", badrum i källarn, flere. I stora byggnaden är matsal, och mycket folk och mycket badkar. Det är en Kneippanstalt, de bota folk - ägarna är från Petersburg, badet hette förr Kirvu, i Karelen. Här är mycket bra, talas bara finska. På Kopu gårds mark, den som förr ägts av min släkt, Strandman. Jag var 13 å 14 år när jag var på Kopu med mormor och Selma A.z. Den gamla, gamla, byggnaden har brunnit. Venny Soldan här målar om nätterna, och om dagen med, porträtt efter foto. och landskap - och bad. Jag undrar så vad det fattas henne, är det sinne för ton i färg? Hon målar massor, och kan prata konst, men intet fäster. Nu väntar jag Hanna, sen fru Rydman och förf. Wirtanen - de tala om hennes förra man - är detta den nya?? Fru Stenman skrev i dag, han är svag än. Måtte han bara få leva. - Här har varit besök - en fru som kände familjen Wiik och prinsessan - hennes dotter hade varit i Persien och vårdat Fatmas barn. Fatmas man är i Khaboul än vid legationen och hon med barnen i Amerika där hon kan försörja dem bra med att teckna kostymer för teater, film och modehus. Elsa är i Saltsjöbaden "jätteflickan", som Marie sade, har blivit otroligt fet, genom god aptit. Ja, den "frun" har nu rest, ett par här sände blommor och bad mig skriva i bok, då jag ej orkade ta emot stod de utanför fönstret och såg in på mig. - Nu skall Mina komma i Mars och jag är rädd för Esther.

Allt detta är för att du skall veta huru jag har det - som förr. Lugnare i luften än så länge, men nog flygs här var dag. Litet har jag sett på ett par började målningar som är med. Om din bok fanns på svenska skulle jag läsa den, nu är jag utestängd, men så glad du har fått framgången. Och du har ett 'kontor' där du kan stänga in dig med den, Sedan, säger Mauriac, om man skriver om detsamma säga de man upprepar, eller de säga man överger sin genre. Sally Salminen säger detsamma. Hör på ingen. Vad ett lugnt liv vore härligt - om man ej skapade sig ångest då med! Jag är underligt trött på allt. De gamla i Lovisa var på ett sätt mer personliga än det här - men blev det fred, huru skulle jag komma dit igen? inga bilar - - - Här är mycket dyrt, bra bra. Jag har böcker, två konstböcker av Venny, en Montaigne och två Mauriac av Fru Rydman och tidningar Trött i huvudet, det är det 6 te stället på 2 1/2 år. Din skog vilar - tack för brev om dockan.
H.S.

Jag tror fru Kumlins hus står - hon hade ingenting sagt till Frk. F. i december.

26 te (febr. 1942)

Allt har varit rimfrost i år, hösten med, och 20 - 30 kallt. I Lovisa var de 12 små träden kring gården vita, badhusparken ett stycke bakom gråvit, solen som en eldkula när den gick ned bakom dem. I Pernå var solen alltid en stor eldkula. Här var björkarna rimmiga med mycket glitter i toppen - ej förr sett.

Det blir nu så svåra resor att man ej vet om främmande kan komma till mig.

Blir man sjuk här får man vård. I Lovisa var det ställt för krya åldringar, ej för sjuka - och sjukhuset tog ej emot dem. Det var skrämmande.

Nu har jag bara talat om praktiska ting för att du skall se att jag intet annat har att göra än att stanna, tills vidare. Det var förståndarinnan i "Hemmet" som skrämde Fru R. och riksdagsmannen, de kom in till mig och sade jag måste bort, och Fru R. ställde om allt. Jag låt det gå som det går - hade på 8 månader ej varit avklädd en enda natt, det tager på hälsan. I Pernå i somras var där som fyrverkeri över trakten om nätterna när herrn gick ut för att se, och maskiner över taket, det låg i "rutten". Och frun klagade över trötthet, tjänare gick.

Jag är för gammal för detta.

Helene

Jag skriver ej på länge.

Einar,

Vad jag är glad du har målat - visst över all framgång, men målandet står väl mig nära, efter jag är så glad. Ja Sallinen är stark. Hur många är ej korrekta, duktiga, och svaga, de gör intet intryck. Ord o. Bild kom en dag, mest ord, där var ett huvud av Engström, Wåhlin's, det var starkt - och om man granskar var avståndet från mun till öga för kort, och hade han korrigerat det hade allt varit förstört. Det huvudet var en inspiration. Nu ser jag litet på målning, ibland - det är så bra mellan 9 o. 11, då är "stilla timmar" här i huset, ingen kommer in, inte ens att städa. Det skall jag införa. Jag bara ändrar litet var dag, så gör jag ju alltid, på Lovisaflickan ur minnet och på en annan, och började en i måndags. Hann med ett grand - och så kom Hanna med sin gosse, det var lofdag. Han är en nätt gosse, lik pappa i mycket, men får nog mammas näsa.

Rim har vi haft hela vintern, ej så tjock ändå som du säger. - Ja om de fick rätt! Ryti och den andre. Jag förstår ej huru det skulle ske Jag förstår ingenting mer.

Tänk, lilla fru Rydman var här igen, jag har trevligt med henne, och vi tycka om samma böcker, vi läsa Mauriac, Mann, Balzac (den samma) o. andra. Hon hade med sig ett Daumierhäfte med text av Valérypoeten. 3 var illa valda för färgreproduktion 3 bra, och där var en (två) nya, en Don Quixote - man ser först bara Sancho sittande, så upptäcker man Don Q. långt borta - den var vacker. "Läsande man" som finns i din stora bok i Lovisa fanns här med, ett fint huvud! (Det var så knappt det rymdes litet kläder i bilen när jag kom.) Valéry's text var så bra, ~~det~~ var vad som gjorde honom till den som står M. Angelo o. Rembrandt nära, lik dem. En gång skall jag skriva av det, det är kort. Jag läser ej så dåliga böcker här - det var i Lovisa de lonade mig allehanda - Fru R. skaffar vad jag vill ha, och tager det med sig en annan gång - man vet ej vad det ryms i en bil sedan, om "sedan" kommer. Venny har lämnat mig staffli, petroleum, dukar m.m. Här är bra, ingen mörkläggning än. 3 gånger om dagen flygs, egna. Stenman skall ha ro, får ej ännu anstränga sig. De skriver från Sverige och vill ha något "billigt" av mig!! Lätt att svara 'kontrakt'. Mätte Ni få sova edra nätter i ro. Här vågar jag klä av mig!

Helene.

Fru R. talade om något för mig.

I en bok av Dumas, om Louis Philippe, har jag funnit så mycket som rör Daumier.

Här är redan 3 partier som "vill komma och göra min bekant-skap."

(mars 1942)

Einar,

Allting är för mig natur, de 12 helt unga träden, och var dag såg jag genom korridorfenstren "Jas de Bouffon". Inramat, träd i vinterskrud, grenar med ett par löv kvar - var dag tavlor. Men ro fanns ej. Här har varit lugnare.

En gång var Fru Rydman (hon kallar sig så än för gossens skull (x)) här, och vi tyckte detsamma om böcker. Hon lånade mig Estaunic's "l'assencion de Mr. Baslèvre" som jag blev så förtjust i - ödet som för oss. Och hon lånade mig Thomas Mann's "La montagne magique", hon hade den på franska. Två tjocka delar, jag har läst den första nu. Det är Davos. Mycket är ohyggligt, men det är en mästare - och sanningar. Och vi tyckte om varann. I går var Fru Stenman här. Han vågar ej en så ansträngande färd än. Vilken omsorg om mig, jag kan ej skriva allt. Han "kan dö" om han har allt gjort, familj och mycket. Han skall leva - och vila ett år. Mor och dotter är två modiga.

Mitt landskap här utanför är också vackrast i mulet, sol söndrar. Det börjar smälta. - Är det ej underligt? det som händer gör ej så mycket intryck först, men intrycket går ej bort, det stannar så länge för mig. Är väl olika för var och en. Du, Ni, ha nog svårt, Ni har en egen där uppe. Ingenting kan man säga. Lindgréns, Ehrnroth's, Carpelan har 2. Huru skulle jag ha ro.

- Det blir ej bra att måla bara ur minnet, för mig. Det är som en början bara. Fru St. fann en utväg.

God påsk! lycka i allt! Skall skriva till Mina, till "Lovisa". Någon kommer hit i påsk. Mer sedan, en gång.

Helene.

Fick Mauriac med, har läst 14 av honom.

(x) är nu gift med hr. Wirtanen, helt nyss säkert bra.

söndag. 12 te (april 1942)

förlåt!

Einar,

Jag undrar om ej Estaunié's "Ansigtet" (på svenska) just är "Mr. Baslèvre", han möter "ansigtet".

Du kan ha rätt om Paul Valéry fast där var något sannt i hans syn - och jag skrev för litet om den - men Thomas Manns "la Montagne enchantée" ger jag inte upp för något pris. Nej, inte (x). Livet där 'slätten' blir en likgiltig, blir andligt tom med sina små framgångar, "berget" ett liv i frihet, genom sjukdomen. Läs om dem som komma dit upp först, onkeln t.ex. och Hans Castorp sjelv, de kan gerna fara igen. Och just i denna bok humor! Den är som mitt liv - ditt har mycket gått i betraktande av en solig himmel, vacker. Och fattigt skulle mitt vara utan sorgen, då hade jag aldrig fått vad jag fått, hade levt vardagen, ej "La montagne enchantée." Visst har jag hoppat över italienarnas långa samtal - uppfostrarens, de betyda ej för Thomas Mann (xx). - Slätten där "kvinnorna sitta raka och vända litet på huvudet när man talar till dem" -

Man har det bra här. Nu ett paketkort. 5 kilo böcker från Fru Rydman (jag är rädd det är mer än det finska namnet) och här finns postavgång. Nu är det nog J.Conrad - något som rör henne sjelv. Snart reser hon till Stockholm. Han blir behaglig när han talar - intelligent, enkel.

Du målar ej nu, du ser, och vacker är luften när det töar, Mina tallar utanför är ej som strumpstickor, de är smalare och längre, i förhållande, tofsar i topparna - är det Finlands skogar? björkarna niga litet varenda en - bakom åsen är skogen tätare. I granrundeln finns mer än manshöga, och en del 50 c. höga, mycket nedtrampat, sedan få vi geoginrundeln i mitten. Ingen gammal gran, fullt av små i skogen.

Vem är Emma Irene nu? Jag har som barn ofta haft bukhinneinflammation.

O, detta heta rum, med rören från pannrummet som gå i en het mur igenom det, och solen på ett stort fönster, jag får väl ett annat - men de är alla för två. Jag försöker måla en repris, det enda möjliga här, utan modeller. St. har sagt vilka han föredrar. Det är de två "stilla timmarna" mellan 9 - 11 som gör det möjligt. 4 partier som velat göra min bekantskap har jag nekat ta emot. En skulle skriva. Alla vill de förtjäna. I 10 år har jag bara tjänat de som vill förtjäna, och släkten tror jag är rik, jag som ej fått ro att måla sjelv på denna tid. Förfalskare har det varit mest.

Om jag ändå hade framtidstro!

V.Nyland kom nu också, där står "Nu vill jag tacka dig min Gud, När sabbatsklockan bringat bud, Att vilans stund är inne." det tycker jag om.

14 de

I dag bokpaket, Rembrant*, Holbein --- Virginia Woolf, J.Conrad, Carco, Bentgsons Essayer, Chesterton's Dickens jag är mycket rik - vad hon är vänlig.

Helene

(x) Hr. Bäckman i Ekenäs sade när jag fann en bok hemsk "den är som livet."

(xx) Boken liknar på intet sätt Norge.

* [sic!]

(forts. till 12.4.1942)

(På ett skilt blad följande:)

"Jag säger det är behovet, instinkten, passionen, att begagna 'Människan's bild för ett djupt slutmål, att giva den ett värde, en betydelse, en slags mission, lägga på den en livets börda, helt annan än den någon levande varelse bär, som gör att vi sammanföra dessa "skapare." för var av dem var denna idé kanske det de funnit i livet." (Michel-Angelo, Rembrandt, Daumier.)

"Michel-Angelo profeterar, reser sig, betvingar, härskar Han är teologen, av de tre. Rembrandt skulle vara filosofen. Fulheten gör honom ingenting. Han söker uttrycket och de enkla handlingarna i livet, - - - eländet att ha levat tyngden av att ha tänkt, nedåtgåendets tecken, - - svullna människor, rynkor. Den venetianska lyxen i målandet är honom bekant, han använder den för upplösningens hemskhet. Daumier är moralisten den epok då romantiken och "borgaren" uppträda.... Sparandet och försiktigheten uppträda och döda. Till slut förälskar han sig i Don Quichotte:
Paul Valéry.

16/4 -42

Einar,

Jag har läst Carco's "Nostalgie de Paris", allas längtan dit, soldaternas, hans, och min med. Var och en till sin gata, sitt rum, sin trakt, det är det underliga med Paris. Jag längtar till samma gator som han, rue Jacob, rue de Buci, St. Julien le Pauvre - och där har Villon levt, på 14 hundra talet. Villon, Baudelaire, Verlaine, en enda rad av lika själar, snille, uttryckssätt. Att du ej kan läsa denne Villon, han kan nog ej översättas - Carco ger prov. Och vad det allt lämnar en sorgsen. Ser i Holbeins verk den jag kopierat, avbildningen är gjord efter exemplaret i Firenze - Tikkanen sade den i Louvren var kopia. Men jag tyckte den i Paris var finare i konturer, finare än avbildningen i boken - den italienska hade ljus klaggrön fond, den franska mörkare grön, det tyder på att den var äldre. Om inte den mörkare Emérande-gröna är påsatt efteråt, som i Wien i "Doktors" bild. De skulle avlägsna den sade Direktören för Muséet då, och de tycks ha gjort det och fått fram något i ansigtet med, den var övermålad när jag kopierade den, den intresserade ej som nu. Där är några vackra färgplanscher.

19 de

Sitter i mitt nya svala rum. Ser sjön, Hiidenvesi, den våta isen ibland |sic!| flaskgrön, ibland gråviolett, det är mycket vackert - ser den mellan några smala stammar - där är uddar, eller holmar? mycket höga. Solen går ned där, tittar in till mig från kl. 5. Det är svalt, men mörkare, dystrare än det andra som var soligt med röda möbel - här är de gröna, och fönstret högre upp på väggen, det är mörkare. Men det blir väl bra. Sjön är mycket vacker. Måtte den vackra isen hålla en tid än. Gallén har en gång tyckt om denna natur.

Skall försöka sluta "flicka i svart" snart Det är något underligt, mer än två månaders vila och nerverna är lugnare, men de är ej starkare, märker jag - det är bara spänningen som givit med sig. Och huru skulle du vara starkare - som det är.

Jag läser, om Holbein först. Han dog vid 45 år - vad han hann med mycket.

Du har så rätt, Paul Valéry är ej målare och han förstår ej hur det måleriska håller en fången, mycket han tror är bara den "måleriska" kraften hos konstnären en omedveten kraft - man gör det så som det är vackert. Är det ej det som håller oss ihop som en slutna krets, vi alla målare. Om de fråga efter en eller ej. Målarinnor var ej så mycket med -

Om vi fick bättre tider

Helene

(postkort, enligt poststämpeln 26.IV.1942 från Nummela)

E.

Det var 1 juni jag flyttade från Helsingfors till Hyvinge, från mer ensamhet i ett sjukrum till mindre i Hyvinge, till natur. Guys är nog en annan, en på papper tror jag, med hatt. Och dikten! det är ju Doras dikt som jag trodde du hade förlorat! allt får jag. Den är spansk från rococotiden - skall skriva av den mer sedan. Fru R. skriver hon varit mycket verksam - och trött

Helene

(27/5 1942)

Gemensamt för Michel-Angelo, Rembrandt, Daumier.

(Paul Valéry)

"Jag säger det är behovet, instinkten, passionen att använda Människans Mannens avbild för något djupt slutmål, att giva henne en mening (?), ett värde, en slags mission, att överföra på henne en börda i livet, helt annan än den som något levande väsen transporterar, som gör att vi göra en grupp av dessa verkliga "skapare". Vi känna att de äro alla lika upptagna (?) av detta, och liksom bestämda (?) för det. Kanske, vid en viss ålder, har var och en av dem upptäckt att det var något att göra (?) med Mannens avbild och mångfalden av typer och "attityder" tagna som medel, icke för uttryck, men för att verka på "les esprits". Hos var och en av dem var denna idé kanske det de funnit i sitt liv.

Det är därigenom de tillsammans är olika de ~~-artister-~~ konstnärer för vilka det att återge individer och arrangementen i deras miljö*~~-är-ett-tillräckligt-mål-~~ är det enda målet."

innehållsrikare på franska

Sedan barndomen såg jag i grekiska skulpturer (gips) idiotansigtet och tyckte inte riktigt om dem. De var sköna, kropparna, de utstrålade (i marmor, i Paris) skönhet, men inte människans skönhet, de var komponerade så. Jag sökte människan, och fann henne i medeltidsskulptur, i de primitiva. Jag tyckte om det utan att då förstå varför.

* [sic!]

(27/5 -42)

Tillbedjan.

I lysande purpur träden tillbedja dig
Och gräset i smaragd
breder längtande ut sin svalka
för din fot.
Den sömniga vinden
reser sig
och sträcker sina vita armar
efter höstens mogna frukt.
Dig till gåva
och offergård.

25.5. -42

Fru Rydmans sista poem - Jag tycker nu mest om människor.
I går här - huru kan hon komma till en gammal, och giva, giva.
Hon kommer sedan med sin syster, har ej fått pass till Sverige
än. En sådan dag - det talas om vad som helst. Massor av konst-
böcker med, och Chesterton. Och en helt liten som Tyra visst
skulle läsa med nöje, "Sunset Gun". poems by Dorothy Parker
(Rothschild) America, - "oh, what beauty and what fun", kritiken.
Mitt liv räcker ej att se på allt.
Här är små lappar tillbaka. Tack för poemet, det spanska. Huru
skall man komma till Wasa för att se ett så storartat muséum,
det blir få som se. Men vilket intresse, vilken kärlek att
samla så! Bara när man målar glömmer man allt nu, det är tungt
att leva. Och man målar dåligt.
Göken gal, det ekar i skogen, sjön är så ljusblå som jag aldrig
sett förr, härlig luft, björkarnas flor!
Helene.

28-5-42.

Einar,

Jag har funderat vad du menar med "Catharina av Ekman? Vad är det - något jag glömt?

Sjön "gick ej upp" alls som sjön i Ekenäs, där blev den mörk, och sen glittrade det starkt på öppna ställen. Här var den vit av snö och tog vackra toner, och så var isen borta, och den blev ljusblå, intensivare än himlen och ljus - det var vackert. Glittra gör den aldrig ty jag bor på södra sidan, ser den mot norr - solen bakom mig. Nu är den mest vit, och holmar, höjder, spegla sina vassa taggiga kammar i den - björkarna skymma snart det mesta - vackert ändå. Men tungt.

Hanna skulle köpa en morgonrock åt mig, men fru Maja gillade den ej - hon valde en mycket vacker. När hon varit här äter jag sötsaker så jag mår illa, och läser så jag blir trött - allt mitt fel. Hon skämmer bort mig - hur skall det sluta - illa -

Hennes man är ej målare, han är författare, riksdagsman och f.d. redaktör för Arbetarbladet, skriver i det än. Hans bok gick över mitt förstånd, det är alltid "visserligen, men" - och det drager nog till, vi skall säga förbi, socialism. Han är behaglig när han talar och är nog mycket fin - folk bli först litet stötta av hans utseende.

Fru Stenman "hajade till." Men huru skall det gå - - blir det synd om honom -

Hon är mycket vaken, söt, läser, skriver, men jag tycker hon är ett barn ännu, de känna hunger först, jag tycker hon gör det än. Jag ville hon tog ut livets glädje, nu fort. "De doman' non che chertezza?" (x). Hon ger för mycket.

Hr. St. skrev han är återställd - han vill väl vara det. Måste akta sig.

Har preparerat en duk i dag, lim på lärft. Ingen får köpa lim mer - har en bit. Är underligt trött, säkert åren. Men kunde ej ha det bättre. -- En Fru Aina Lindgrén är död, kan det vara min fru i Pernå? jag tror ej, det var ett annat flicknamn.

Man lär finska här - terve, terve och ihan justi. Djup finska! Jag har nu här Rouault, Gromaire, Giotto, Fra Angelico, Carpaccio - roligt, men huru få hem dem?

(x) hon har en gång varit på ett lungshotssanatorium.

(28/5 -42)

Guys:

Dame au chapeau bleu , (1927, Ekenäs)

La coiffure. minns ej året, var det 1940?

Dame med liten svart hatt. 1) x litet senare 1940 ?

Greco:

Madonna de la Charité. - 1941.

Engelfragment. tidigt 1926 - 27

Cimabue:

Madonna. 1930 ?? vet ej.

1) Är den målad efter färglös bild. Vilka färger.

x målad efter färglös bild i en liten bok. Hon har blondt uppstruket hår, och en hög krage på sina kappa, öppen vid halsen framtill medaljong, vita plymer i hatten. Ingen rosett. Det kunde ej skickas till Sverige då, Målad i svart vitt, litet gulaktigt hår. Runt ansigte.

(Namnen på målare och deras verk skrivna med maskin, andra anteckningar mestadels för hand).

29/5 -42

Einar,
"La coiffure" målades efter hösten 1939, det är säkert, höst 1940. "Dame med svart hatt" litet senare kanske vintern -41, minns ej. Det var i Ekenäs, som jag lämnade början av juni 1941.

Mina var här söndag, måndag, tisdag, och "hälsade på", det var så roligt, man pratade som förr, och hon är alltid uppmunrande.

Fru Majas bok är bättre än dikten jag sände, med hennes lof. Där är några saker, "Avsked" är hemsk. Där är en om drivved. Något jag trott vara erfaret - vet ej nu. Hon kommer med sin syster snart säger hon, syster får visst tråkigt här

Doroty Parker är nog ytlig, och upprepar, men är lätt och roar ett ögonblick.

Chesterton upprepar samma slags kvickhet tills man tröttnar, och slutintrycket blir han är en gammaldags god konservativ med frisinnade idéer. Just motsatsen av vad han anses vara. Har bara läst Dickensbiografin och håller på med hans Självbiografi. - Carpaccio är ibland obehaglig.

(forts.)

(H.Schjerfbeck 29/5 -42. anteckn. av ER)

Kopierat:

I Paris 1886 ?

Holbein, "Richard Southwell"
Botticelli, "Tornabuoni" (fresk)

I Petersburg: 1892

Terburg, "Interiör."
Velasquez, "Innocentius X"
Hals, "Mann med bred hatt"

I Wien 1894.

Velasquez, "Infantinnan Marguerita"?
yngre än i Paris, helfigurat, kanske 3 år.
Holbein, "John Chambers"

I Firenze 1894.

Fra Angelico. "Uppståndelsen" cell i S.Marco.
Lippi "Bambino".

Jag har aldrig kopierat Filippino.

vänd

Efter avbildningar i böcker.

Guys: "Dame au chapeau bleu"
"La coiffure"
"Dame med liten svart hatt"

Greco: "Madonna" de la Charité, Illescas
"Engelfragment" från din bok, minns ej var de fanns.

Cimabue: "Madonna", avbildad i tidskrift efter en putsad
målning, olik Cimabue

Jag har redan dåligt minne, har målat i 64 år, många små saker.

Nummela Luontola. (14-6-1942)

Einar,

Tiden går fort, alltid lika - med ett underbart avbrott, jag har mött Ilmari Hannikainen. Men mest det gamla ledsamma, tiden. Man vilar och blir ej stark. Ej fullt så lugnt heller, som förr.

Två dagar hade jag Mina från Ekenäs här, två dagar hemtrevligt, hon hjälper mig med vänskap, tvätt, skattebetalning där, två till penslar, kaffe, kakor, mycket annat - En sådan människa är något värd för en.

Måns kom på velociped med pensionen ser gammal, trött, ut. De är på villan, ändå säkrare, och där förbi är mer trafik än i fred.

Mycket böcker har jag, och Montherlant är bättre än jag först tänkte, har nu skrivit efter "les Célibataires", de införskrivna, jag har läst en Jammes, "Le pélerin de Lourdes", ett par Montherlant och Mauriac och tyckt om, Chesterton's självbiografi, alltid engelsk, har nu la Bruyère o.a. Att jag fått hela Thérèse Désqueyroux serien (Mauriac) 2 romaner, 2 berättelser är så tillfredställande.

Jag skriver fint, smått, är snart utan papper, ej än.

Sjön är ibland ful, brun, med ljusgrönt, och kallblått i moln, omkring, oftast gredelin, solnedgången så sent att jag stiger upp och ser på den. Den är grann, ibland som en pastellask utan toner. I Finland är så litet ton därför är det svårt att måla. Derfor tyckte fransmännen inte mer om Larssons svenska akvareller. En underlig dager i mitt rum, tallstammar kasta in en reflex, i sol.

Farväl åter, nu är det ledsamt igen.

Helene

Här är en söt ung flicka, men när hon inte "röker, dricker eller sportar" känner hon sig ensam bland andra.

Tack för Picasso, jag tyckte om det.

Einar,

En klar sjö, och en stor eldröd midsommarsol var min midsommar - och ditt paket. Brevet kom i dag, torsdag. Nej, nej, här har jag det bättre än någonsin, allt gott, vänlighet, betjäning - och så bra jag ej förstår pratet i hallen! finskt, det stör ej. Men ledsamt har jag - för landet. Ibland orkar jag ej mer. Prof. Hannikainen har rest, eller har han kommit till den lilla stuga igen han ville bo i, vara ensam, som i hans stuga vid Päjänne? Var trött, nervös. Man talar ej två gånger fullt så som vi talade.

Har sett på Aguéli, det fängslar, den unga egyptiern, jag läser. Mme Huot har varit svartsjuk på målningen, som hon ej var med i, hindrat den. Men vad hindrade honom där hon ej var? han hade för många intressen, det är den egentliga grunden. Jag tycker om en del målningar.

Med detsamma läste jag "Möss ..". Så ohyggligt, men väl skrivet. Den ene känner kanske inte detta, att leva med en som aldrig förstår, han har levt, av godhet, och kanske för han hade intet annat - och den andra förstörde hans liv för alltid. Tack, den kommer snart. Här i Nummela har jag varit väl försedd - men impressarion!! "Nostalgie de Paris" Carco - min egen längtan - Villon's Paris, 1.400 talet, är hemskt och har poesi. Nattekaféernas Paris, de olyckligas, Baudelaire's, Verlaine's, är lika hemskt som medeltidens (x). Rimbaud var Varlaines olycka, och han V. skrev sitt bästa då, fick ej bli i borgerligheten. Vad skall vi säga till det, intet, vi måste älska dem som de är. Jag är en trött människa, och då först förstår man.

- Jag kom hit till snö och smala tallar, nu är det bara grönt gräs och björkar omkring sjön som alltid vill vara gredelin, eller brun. Men här är en olycka, dessa brandgula tallstammar som kasta in en tegelfärgad reflex - att måla i.

- Och nu till sist, vad ditt landskap är vackert -. Skall jag sända tillbaka.

Jag skall läsa om igen "Katedralen", och se om jag ändrat mening. Har beställt Montherlants "Celibataires", för i den är kanske ej om krig. Jag är för trött.

Huru skall jag komma härifrån - om den dag kommer - här finns visst post, men huru få ut det i Lovisa! huru resa med en bokhylla kring världen - de är för snälla mot mig. Allt i ett rum, här och sedan -

Tre dagar i ödemarken, så skönt.

Här kommer folk, och reser, som ett hotell är det - priset därefter - på samma gång mer som ett sjukhus, ej så ansträngande som Lovisa, ej skvallret som i Ekenäs! Man varnade mig för Ekenäs innan jag flyttade dit.

God sommar!

Helene

Tre stora björkar ha huggits ned, döda, torra - inte var de så gamla - är grunden sur? Stranden är "sank".

(x) Har aldrig varit på dem, förstod ej det var så hemskt i dessa "Passager".

27-6-42 (postkort)

E.

Herr Stenman har skrivit och önskat en repris av "Getpors" och nu finner jag att jag har ingen bild av den här. Har du en lös bild att låna mig? och vill du.

Jag tror ej jag orkar med det men det går ej an att säga nej. Det blir nog ingenting jag är slut.

Hälsningar.

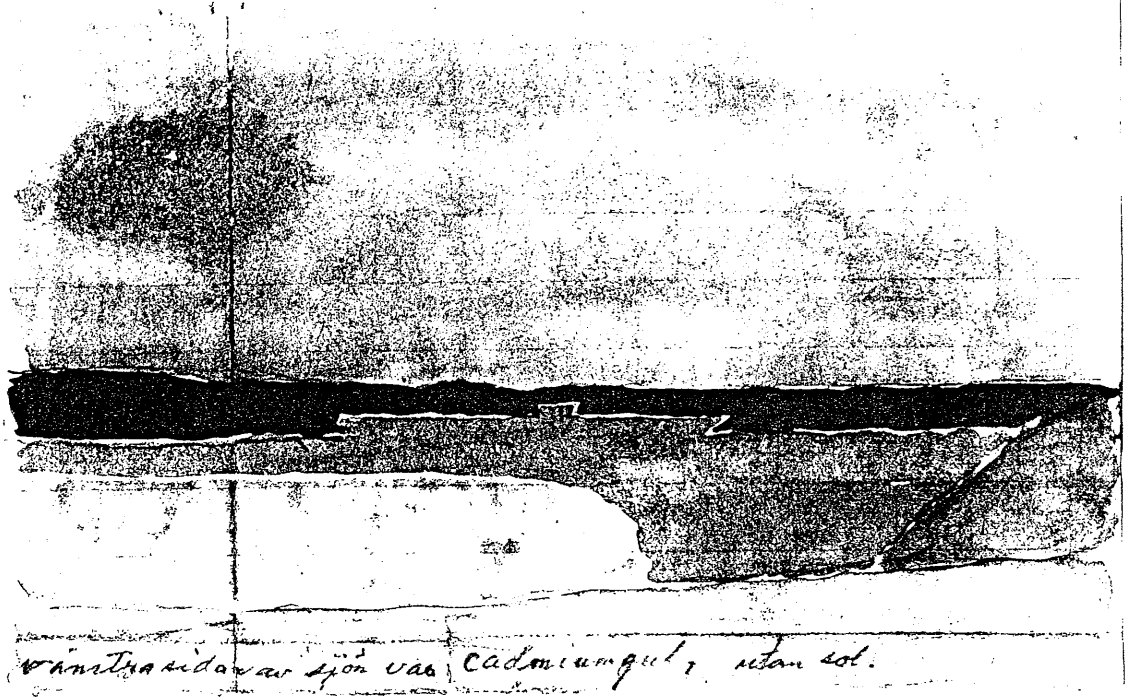
Helene

Luontola Nummela

2/7 1942. (En akvarell och en teckning med följande text:)

så ful, oförklarlig, var sjön i dag. Den är ofta ful. Molen
dag. vänstra sidan av sjön var Cadmiumgul, utan sol.

2/7 så ful, oförklarlig, var sjön i dag. Den är ofta ful. Molen dag.

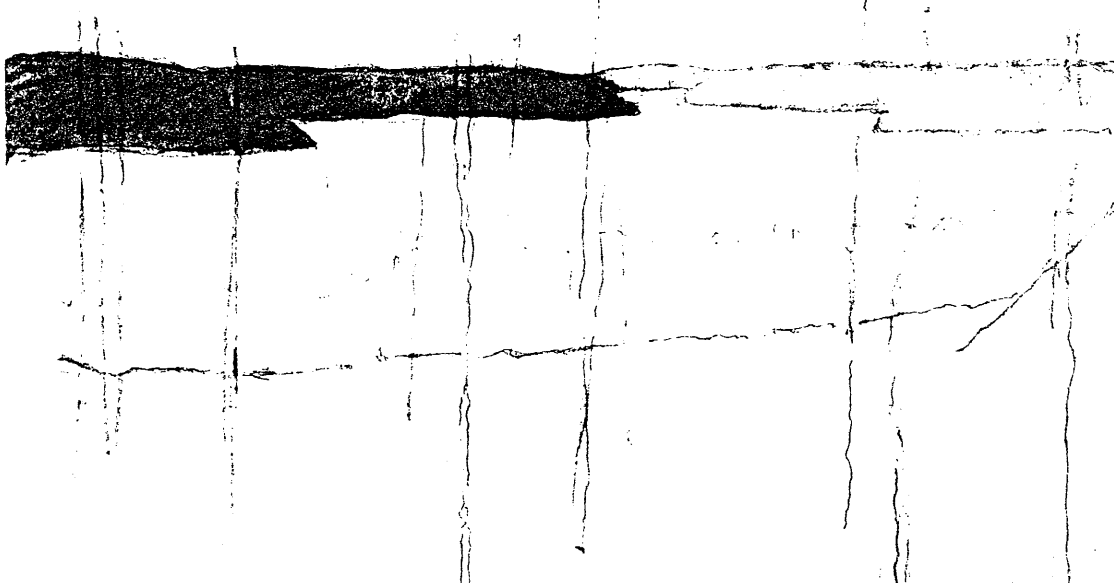
vänstra sidan av sjön var Cadmiumgul, utan sol.

nu skymt av löv.

moln.

nu skymt av löv

moln

Hiidenvesi

Hiidenvesi.

2/7/42

söndag. (6-VII-42)

Einar,

Jag väntar den dyrbara tavlan - det har väckt ett visst uppseende i pensionatet tror jag. Du önskar mig inspiration och kraft - du skulle önska mig fred också! Venny Soldan är åter här - i sin egen koja i skogen - hon talar om ren svindel med mina pris. Hon kommer varje dag mellan 12 - 1 på besök jag måste säga det går ej. I Helsingfors på 2 - 3 veckor har hon målat 42 blomstertavlor.

Tack att du ville våga resan för tavlan.

Torsdag väntar jag Fru St. - om han är frisk. Måtte människor vara nådiga och glömma mig.

Vad jag tycker om din tavla - rör ej. När man har lust för något då blir det bra.

måndag

Tavlan har kommit, sjelv, inte bara kortet. Tänk, den tröttar mig ej att se Hyvinge påminner den om, om min mor.

Nu skall jag vara flitig, så långt jag kan, där är något fel på mig - ingen tror det så länge de se jag kan sitta på en stol. Här är ljuvligt varmt sedan i går.

Har skrivit till dem i Porkkala att jag ej kan taga emot alla på en gång i mitt lilla rum, de få komma sedan - inte kan jag ju neka Stenmans att komma! Och det måste kanske talas affärer med dem. De förstå.

Venny byter färg med mig, efter behov för var och en, också pannå. En gång i världen skriver jag väl igen. Tack nu för allt - sedan kommer den hem.

Helene

11-7-42

Einar,

Tack för allt.

Vänskap, brev, Manet.

Av den har jag mycket glädje, av den första perioden mest (t.v), vet ej om impressionistinflytande var en fördel. Du ger så mycket. Daumier fick jag ju ren till 80-årsdagen.

Av Greco har jag ett jätteverk, av Stenman, och det är här. Guys "dam med svart hatt" var sista bilden i en mindre, fyrkantig, bok, som nu är på Hanna's vind, bilden kanske i Lovisa - minns ej. I dag skall jag läsa brev och en packe tidningar allt som sägs - det är så mycket vackert att jag tycker nästan jag ligger i min grav och de tala över mig - Jag är ju litet trött, men vad hade jag ej i går! först kom de 3 egna och var så snälla - så kom Herr Stenman och fru. Vi var alla i mitt lilla rum. Han skrämde mig först, såg så sjuk och svag ut - och när han reste efter par timmar såg han frisk ut. All svullnad borta, icke mer blek. Ett Lourde-underverk. Men vad hade ej Fru Bertha Stenman för en oro när han ville till Finland ändå, kanske mot läkares råd.

Och vad fick jag ej allt av dem! Jag hade tänkt han ville bli mig fri, för jag kan ej mer -

Hälsningar fick jag från Isak Grünewald och flere, en biljett från Aaltonen, som gör kronprinsessan nu. Varför gläda mig de radikalas hälsning så mycket. Stenmans var mycket snälla.

Så bra du en gång får vila, skriv ej, gör ingenting, vila.

Jag tror jag skall vila med, Stenman tog hetsen brådskan av mig, det är en sundare trötthet nu.

Skriver mer när jag kan

Helene

sjusovardag (27/7 -42)

Einar,

Jag har för avsigt att skicka hem tavlan i dag - med djupt tack. Alltid rädd att ha något på väg som ej tillhör mig - aldrig rädd för mitt eget.

Du var snäll som lånade den, och jag har försökt vara noggrann [sic!] och då blir det ej bäst. Alla småsaker måste göras i gouasch, kunde ej sparas ut i aqvarellteknik.

Har litet krämpor nu en tid, vad skall man annat vänta.

Sjön är starkt brun i dag, den är så grund i denna del.

Mycket mer sällskap nu på verandan! Jag väntar min bok om ungarlarne, han som dör medan vildgässen flyga över hans huvud.

Har bara svarat och skrivit denna tid, skall lägga mitt huvud ned nu. Mer sedan.

Du har väl haft dina vackor ren' i det fria.

Helene

Ditt brev kom, tavlan var redan på pensionatets postkontor men jag fick den tillbaka, en sådan lycka! Efter den 10 de således.

II. sjusovardag.

Ditt brev kom just i tid för att hejda tavlans avgång.

Jag har aldrig sagt dig vad jag tänker om Stenman, länge ren.

När jag såg honom nu här tänkte jag, jag ser honom ej igen.

Men det blev så mycket bättre på de två timmarna. Jag kan ej

tänka mig livet utan honom, och det kan jag ej säga honom -

eller henne. Alla initiativ förståelse (x), välvilja borta,

tomt. Och vilket innehåll i en människa. Men så rädd jag faller

en dag, det sade jag honom - "han vet det går upp och ned."

Och jag kan ej göra det så som jag borde, för honom - för egen

del blir det som Gud vill, det är ej i min makt.

Jag sade kanske Stockholm har en 'loppmarknad' "jag har nog min loppmarknad med" sade han

Här satt 2 chaufförer och väntade på var sitt herrskap, och

jag var rädd jag skulle ej få sagt det jag ville till honom,

de skyndade på, för andra körslor. Litet fick jag sagt, men

ännu har jag ej haft mod läsa om St.'s brev som jag ej riktigt

förstod. Roligt var det nog med alla, och de andra var så snälla

med, de kan ju tycka man alltid sätter dem å sida för andra.

Nu är där en "Kikku" Calonius som vill se mig, jag har så svårt.

Gamla modeller, uppasserskor skriva, fullkomligt obekanta,

några gamla elever, en prost - Ing. Sihtola - brev alla dagar

- men sedan glömma de.

De tycka jag är frisk för att jag sitter på en stol, de tycker

jag är glad och tror jag är optimist - jag är det ej. Men man

skall ej göra det tungt för andra, sprida pessimism.

Tänk, i boken stannade jag vid "Berthe Morisot" med violbukett,

som det stora konstverket - som du. En del tycker jag förfärligt

om, Tuilerierna, Olympia liten flicka på bänk "Rubini, också

Zola," Brustbild einer Fraue", sid 58, en del i 'le Fifre"

enkelt, direkt, en 'Akt', Och delar av andra är friska, fullkom-

liga, de första mest. "Damen med handskarna", och litografierna.

Men impressionismen blev inte till hans fördel, det är sämre

- och hans händer är ibland simpla. Stor var han när han är

som bäst. Tänk att "Absintdrickaren" inte är med, den stora.

(forts. till 27.7.1942)

Ja, tack för dagar, stunder, då jag i boken glömt livet nu.
Livet nu - som dödar mig.
Jag har sett litet på Cezannes landskap, de är underbart vackra.
Förut på Holbein som var den första som började måla platt.
Måtte du tycka om denne Rouault, fru Rydman skulle nog låna
dig den om du ej får. ~~-Giëtte,-Fra-Angelico-har-jag-redan-givit~~
~~tillbaka-~~ Gromaire har jag ej studerat än nog.
Jag måste säga farväl, är glad du har sjöluft - nu är min sjö
vacker igen, var timme olika, löfvet skymmer.
Din Daumier är här, studeras.
Helene

(x) vilken förståelse, kärlek till konst.

3 aug. (1942)

I går ett försök till modell, det lyckas inte. De sade här var en judisk rabbin, och Rembrant* började stå upp för min syn, jag sade det till Venny. Hon som rusar i väg rusade på honom, hämtade honom till mig. Rembrant var det inte, han var ung, vacker nog, men ej så själfull, och han måste "vänta Guds samtycke" innan han sade ja. Det kommer nog inte, och inte är jag så ledsen. En intelligent filosofisk man, svart skägg. Inte rabbin än men präst. - En fru här tyckte jag om, vi fann varann för ett ögonblick.

Nu måste jag än en gång tala om sjön, den är strålande och vacker när den är vit, var en dag gräsgrön, vi var två som såg det. Den är så grund att minsta vind rör upp gyttja från bottnet, det är orsaken till allt. En afton kl. 11 var den röd och blå säga de.

Livet är ledsamt - man skall ej tala om det (x). Har nu läst "les Célibataires" Montherlant. Så sorglig - och jag känner igen mycket, de blyga och ej mycket begåvade - och andra - Skall läsa Aguéli nu. - Mina får ej rum i Ekenäs, de lova - och ge åt en annan - - alltid så. Kallt!

Helene.

(x) Man är så glad och upplivad av all vänlighet - och så faller man trött ihop. Men det är tiden - och åren.

"Det latinska, Södern, har motstått allt, utom Cathédralerna som var Nordens seger i medeltiden. Renaissancen var Söderns hämd. Albrecht Dürers drama visar det, han var söndersliten mellan de två.... Sedan blev länge alla verk som avlägsnade sig från klassicismen ansedda barbariska. Rafael är den modärna akademismens fader. Van Gogh var den förste som bragte oreda, han har brutit de klassiska reglerna.

Södern fick icke makt över Gromaire, han är från Norden och har inte abdikerat från sin personlighet, han offrar allt ärvt från Renaissancen...

När vetenskapen upptäcker de ~~organiska lagarna~~ för livet se vi målet ~~vi~~ söka dra sig ~~tillbaka~~. Mätte vi ~~aldrig~~ nå det.* För att utgå föryngrat ur bataljen som börjat, för att återfinna källan måste Frankrike avstå en del av sitt arv. Man gissar vilken..."

Detta är ett litet utdrag ur vad Valdemar George skriver i boken om Gromaire - och jag har börjat tycka riktigt mycket om Gromaire.

H.S.

* [sic!]

* överstruket av HS själv.

(6/8 1942)

(På en liten skild kupong följande anteckning:)

Tack för gott brev. Har visst skrivit många gånger om sjön
det samma.
H.S.

9 de aug. (1942)

Einar,

Vad jag tackar din bror för hans erbjudande, hans farliga, som jag inte ville be om och ej önskat - för farligt! Men sist sade Stenman han nu arrangerat det med Legationen, jag har bara att sända till Fru R. Helsingfors. Så får din bror också lugn. Vill du tacka honom från mig.

Vidare har jag läst att Köpenhamnförlaget Westermanns skall utge 'mindre danska klassiker', och är besluten nu redan be Akad. Bokh. beställa för mig, och en åt dig, av Vilh. Topsøe. "Nütidsbilleder" som jag tyckte var en fin bok. Således tag den ej.

Juden var här, pratade. Gud har ej svarat än. Han sade något fint "nu när mitt folk har det som det är, måste vi söka vår räddning i att bli va mer andliga", och han tycker han är kallad att föra dem till det. Men där är nog maktbegär. Jag trodde fotografin skall döda konsten, han sade nej, tvärtom - den skall klarlägga skillnaden mellan verklig konst och "fotograferingskonst" - för ett fåtal. Är barnpsykolog, säger han.

Jag har en oro, Fru Rydman skriver hon är på landet nära Stockholm med systrar, hennes föräldrar i Stockholm - varför är han inte på landet? Vad Aaltonen har det bra nu.

Jag har fått en "kollega" och jag tycker om att ha en kollega, har alltid önskat. Där hon sitter på ett vykort ser hon ut som en karl, målar berg med väg på, rätt bra. Det är ett kort från Bern, Mlle, Mme ? Züricher, hon har läst om min födelsedag i tidningen?? och skriver, "konsten förenar själarna", avstånd gör intet. Har svarat litet.

Så roligt du har en son som med förtroende talar, skriver, till dig, du har då också varit en god far.

Här är så med paketen, jag har ej vetat om det, postbudet tar dem ej, har bara velociped, man måste skaffa någon som går. Alltid svårigheter när man är en orörlig människa.

Förlåt jag skriver igen, det var för din bror.

Helene

(postkort, enligt poststämpeln 12.VIII.1942)

E.

Tack för brev, 6 te o. 9 de. Blev skrämmd av att tavlan inte kommit än, men rek. tager ju tid. Avgick 6 te. Säg sedan när den kommit. Är aldrig rädd om mitt, men om andras. Det är inte hos mig jag ser någon, det är ute på verandan de ögonblicken förekomma - man måste sitta ute. "Pensionsåldern" ger väl tid - om jag lever då?

HS.

(september 1942)

Einar,
Bläcket är slut - jag får mer. "Nutidsbilleder" kom men var inte densamma jag läst. Den var en liten fin kärlekshistoria, bara antydda episoder, det gamle lindetrae, Geheimeraadet, och de tre unga - nu var det en roman, 4 gånger så tjock, full av politik, sociala intressen, och hjältinnan håller nästan föredrag mot slutet. Han har arbetat om sin fina lilla bok till en stor roman, kanske för pengar, han behövde dem. Jag skulle aldrig tänkt ge dig något sådant, men som det är skickar jag den en dag, låt den stå på bokskåpshyllan. Topsøe är ändå fin. - Varför har han förstört Schwerin's sista replik till henne, i den förra boken sade han "jag älskar en annan, annars är Ni den jag skulle valt."

Den fru jag tyckte om här på verandan var en forstmästaränka. Hon var här med sin syster och en liten ganska gammal dam som var hennes sekreterare, skötte hennes förmögenhet. Frun hette Packalén, du vet kanske. Hade två döttrar gifta i Frankrike med generalssöner, en i Helsingfors. Hon var rolig också. Hjärtat är tungt, därför att jag inte kan måla. För annat med. Jag ville alltid, alltid fortsätta - måla.

Vet du, Venny visade några av de 42 blomstermålningarna i somras - jag tyckte de dödade mitt färgsinne, det var fasansfullt - annat har jag stått ut med. De skar, dödade. I porträtt sätter hon ett ljusblått moln som fond, lika litet mening i som i hennes filosofi, för mig. Hon läser aldrig poesi, tycker det är bara formen som bedårar folk. Har varit snäll mot mig. Rabbinens avskedskort var vackert, olyckligtvis har jag ej en rätt tro på honom.

Epiktetos säger "alla konstlade prövningar öaro en narrs och en dåres verk." Är ej sport en konstlad ansträngning. Aldrig har en sportbild lockat till målning. Endast arbetarns rörelser vill man måla.

Jag har skrivit mitt namn 3 gånger åt en målare här - nu vill han jag skall skriva det på ett rökbord åt honom. Nej. Oinonen säga de är här.

En rulle avgår i morgon till "Legationen". St. har varit sjuk, tyckes det, men skrev sjelv nyss. O, om jag haft något gott att gläda honom med! Sänder detta som är utan innehåll. Skall vila litet - hela sommarn bara spänning, förtvivlad försök.

Helene

(På en skild papperslapp följande:)

"Rouault" har mycket bra bilder, det känsliga och det starka. Där är självporträtt, kvinnor, religiöst, och landskap. Av Georges Charensol. Editions des Quatre Chemins. 18 rue Godot-de-Mauroy. Paris. frs. 175.

1 okt. -42

Einar,

Du har så underliga begrepp om de orter jag lever på. Vad var ensamt om ej Lovisa där det aldrig gick en människa på gatan, på gården - bara par tre gamla damer i samma kørridor - och var timme in till mig! De tog ibland ett brev till postlådan - och alltid alarm. Här ser jag träd och sjö, det kan bliva till något - och 70 - 80 personer byts varann vecka, de stanna ej längre, ibland intressant, men jag måste vara försiktig på verandan. Till mitt rum kommer ingen - jo, Venny nästan varje dag, och pratar mycket, och sen sover jag ej om natten - men hon hjälper med mycket, målarutensilier, tygköp, etc. Jag är bara för gammal för allt.

Och har ledsamt för landet - och för att jag ej kan måla.

Har aldrig ätit hos Glouance, jag bodde i Julia Guillou's hôtel vid torget, med Marianne. Gauguin hade ej varit där då än, 1884, han kom senare.

Varför väntar du så mycket nu av mig, där - det är tungt. Gör icke upp på förhand en mening.

Farväl nu.

Helene

31-10-42

Einar,

I dag brevet från Sverige, tack. Jag har fruktat den dag du skulle se, vad jag har fruktat mycket! Du är barmhärtig, tack. Jag vill ej tala mer om det, du är snäll.

Och vad jag fruktat för Hr. Stenman har jag ej vågat tala om - om han ej misslyckats i detta är det en tröst - jag har hela sommarn varit vid det yttersta av kraften, och gått över det yttersta, för jag ville göra vad jag förmådde för honom. Jag vill det än, jag känner vänskap.

För mig är det ändå obegripligt. Varför gavs det ej mig kraft att göra som jag ville -. Jag vill lämna alla frågor och se framåt. Om jag har något framåt. Honom önskar jag det, men det du säger om längtan till norden - det är ej bra - En sådan människa borde få finnas till.

Kan ej skriva, jag har sovit en kvart i natt, 4 herrbesök i går. Veckorna förut gick 12 dagar att vänta, och ha främmande. Men när de hjälpa mig! En herre här har varit naturlig, och snäll skickar in kaffe, visar L'art francais au XX-iéme siècle. Vad den är stark - Jag sade honom den är stark, ej som vår slätstruken, "men så ha de ingen guvernant som går och säger hur de skall måla, de måla som de själva vill." Han förstår det ej än, tyckte en var bra för den liknade en fotografi. Den herrn skaffar mig strumpor från sin textilfabrik, ja, ej hans egen. Han talar bara några ord ibland.

Jag tror mången natt det är min sista. Ledsamt fru Maja lämnar oss. Om jag bara kunde måla henne, ung och lust på livet. Där är något jag tycker hon inte haft ännu - och jag sade "jag tycker Ni ännu inte har älskat" så ryslig var jag. Hon har så brådt. - Hon behövs väl där.

Ditt brev har mycket lugnat mig, tänkte ofta allt detta är feber som gör att han ser det så. Men publikfrekvens är reellt. En annan gång skriver jag lugnare

Helene

Vad det var roligt för Hr. St. att tala med dig.

Åke Laurén låg flera månader i blodpropp i hjärtat, och är nu alldeles frisk.

(På en skild liten papperslapp följande:)

Jag har 'stridit' med dig ofta nu, men jag ville du skulle se att min lycka kunde vara i en källare där jag kunde se in i människors anleten, hjärtan allt vad de tänkte, åtrådde. De behövde ej vara änglar.

Din var i solen.

8-11-42 (postkort)

E.

Tavlan, rek., har anlänt i dag. Skall den sedan återsändas på samma sätt - och vart? Det blir svårt att få sådant papper, för Gouasch. Den är ganska svår. Håller på med en "Madonna" med krigstidsmaterial, man får ljuda till.

Is på sjön.

Helene S.

Jag ser nu den kommit från Helsingfors, förlåt misstaget.

19-11-42

Einar,

Huru skulle jag ändra målningen? ej en prick har jag rört på "Ledum" blott skrapat på ett namn, efteråt ditsatt, ej när den målades. Den var mycket mörknad - och denna, "Flickan..." är också mörknad, och mycket suddad tycker jag, minns den ej så. Jag fick grått papper, spände, började, då kom ett brev av Fru Stenman, de skulle gerna ha den i olja. Lämna och börja spanna duk. Först lämnade jag Greco-madonnan för den första, och nu den första för den andra. Det är alltid så nu. Förr hade jag dem två år. Allt är bra. Tänk hr. St. skrev sjelv, de tänkte redan på att komma till Finland - dagen efter skrev Fru St. att han fått en astmaattack, var på sjukhus. Hoppades det skulle gå över.

Jag har ej sett Fru R., hon har ju en vän här.

I 'Nutidsbilleder', den förra, friar diplomaten för att han förolämpat henne, hon förstår. Han säger sedan han har största sympati. I den stora boken säger han att han friat för att göra en annan svartsjuk - det är ej fint det är en förolämpning. Och hon tänkte det hade varit en plats i livet för henne, hon förstår ju ändå.

Livet är svårt att hålla ut med. Sade jag de tänkte stänga Luontola men beslöt hålla uppe i vinter - då hade Lovisa varit min lott. - Ja, jag målar varje morgon, vilar sedan, eller badar och vilar. En herre här kom i dag tillbaka, hade två små teckningar av mig, jag signerade. Den ena gjord i Nummela, granar med snö Den andra en teckning, med helt litet färg, De små granarna gick för en månad sen' till Stockholm! nu var de här att granskas ren! Han ville köpa något men de begärde 70.000 för en i Åbo - en falsk! - Vet du vad folk skriver till mig? till St. säger jag det ej. Där var redan i Ekenäs nidvisan från Sverige, ingen defekt glömd - de gå åt Stenman - då svarar jag det ej är så, de vill köpa billigt, han säger för att förtjäna - jag kan ej svara mer. Men de som sända fotografier, vill ha anhörigas porträtt - rekommendera och sända tillbaka! Och det är svårt med post när man ej sjelv kan gå. Posten tar inga paket (velociped, och 70 personers post) en sjuksköterska måste gå 2 kilometer varje gång. - Jag kan ej lyfta tunga böcker, det brister blodkärl i mina ögon - har svårt med färgskrinet. Jag får ibland en lust att lämna målandet, har ingen kamrat - ingen fred.

Helene

Venny kom men fick ej rum just nu.

Och så ropa de "giv St. på båten." Om de ville tiga.

Man får ej kuvert här - och jag som behöver en packe i månaden får sluta.

(På ett skilt blad följande:)

20 nov.

Var det Arlesiskans bild som "öppnade sig för dr. Gachet"? Du behöver ej svara. "Knacka" ej om mig. Hr. Stenman har nekat ge min adress åt människor i Stockholm, det gjorde han rätt i. De skriva och smäda honom. Nu talar han om Lund, R. Josephsson har föreslagit.

I dag var en häradshövding här med en tavla, akvarellhuvud,

(forts. till 19.11.1942)

sign. H.S., såld som målad av mig till hans byrå. Den var falsk. Och han sade det skulle bli "sak" av det (x). Är det första gången i Finland? I Sverige ha de nyss dömt det som förfalskning, ej som bedrägeri. När det är bara H.S. så kommer nog den konstnärn undan

Jag tror jag skall signera hela mitt långa namn härefter. Det är sent. Vem kunde tänka sig att tiden skulle bli sådan. Obehagligt!

Det var mörkt, man ser ej den färg man sätter på. Och mina tankar är mörka.

Den sista av sommarens gäster reste i går, nu är här bara herrarna som sjunga i badkaren. Jag har fått så fula frimärken - och får aldrig kvittot på rek., två gånger har jag fått betala räkningar. Jag skall nog assurera sedan.

Det dröjer till nästa brev, tack för ditt långa

Helene

(x) Jag har nu en misstanke, vem det är --

28-11-42

E.

Intet målat. "Flicka med blått band" i en byrålåda. - En vecka har Fru R. med närmaste syster, från Sverige, varit här och jag har haft det underbart. Huru vill hon tala med mig? Torsdag tog det slut. Hr. St. har varit, är, mycket sjuk. Vad allt är tungt. Telegram från Lund, Josephsson, vackert.

Intet har jag hört av de mina. Måns hade flyttat. Skriver om det lättar. Snö på stammar, mark och tunn is i dag - mörker. Helene.

Har mycket böcker.

7-12-42

Einar,

Fru R., med syster, från Sverige var här 7 dagar, de for den 19 de. Vi pratade alla dagar hur höll de till godo med mitt sällskap, ibland till 1/2 10. Och par gånger var det som om hon kommit långt framåt, den lilla unga flicka jag tycker hon är. Men en sak skymtar alltid, också i poem, döden. Den andra skriver, "svarta plåttak i hetta", det är söndagsstämning i en dikt - "skall bliva läst" sade spådomen vi slog upp i en bok. De vilade här, jag tecknade båda, fru R. blev bättre, ej riktigt likt, ögat blev ej likt, men hon önskade se så ut. Skickade med dem till Hr. St. som då låg mycket sjuk, sedan var bättre - men huru nu? Vi läsa samma böcker, ha mest samma smak, hon förser mig. Det var litet "la terrible Colette" (Mauriac) och nu ser jag på en Duhamel, litet tråkig. Fru R. är så ung, söker lyckan än - många söka.

Huru skall mitt hjärta hålla, måla kan jag ej nu - jag hade tänkt ut att måla "Flicka med ..." först för att kunna sända den hem, men nu kan jag ej måla. Svart mörker och jag sjunker ihop, vakade nätter och denna oro för Måns som just flyttat till Skatudden. De skriva ej ett ord. Här är inte så tyst som förr. Och för var framgång rusa de in och gratulera - några vill jag skall signera, och någon tycks hotfull. Tidningsartiklar och pengar ha verkat det, inte älskade de min konst förut. Men en arkitekt, i Sverige, har sagt, skrivit, något så vackert. Jag hoppas de ej stänga pensionatet, Lovisa, där de är vänliga, är ej bra ännu.

Vad skall jag säga mer - Vasthi Runeberg är nöjd, det är en stor sak.

Hoppas kunna skriva till jul

Helene

I sista 'Ord och Bild' äntligen målning! Och det är Rembrants[si] självporträtt, kanske det ej målats just något sedan dess.

torsdag (postkort, enligt poststämpeln 17.12.1942)

E.

Än en gång god jul!

Jag har fått stor ära, blivit invald i Sveriges Konstakademi. Hittar intet kvinnonamn där - är jag just nu den enda? Den sista är Picasso, tänk om jag får stå bredvid honom på listan - jag håller på honom han är en evig sökare, sist sökte han i barnuppfattningen.

De mina leva, må bra, säga de.

Tavlan är ej säkrare här, man sänder ej nu.

Sedan blir det kuvertbrist.

Ja, god jul, och lugn, gott nytt år!

Helene

(27-12-1942)

Einar,

Läste ditt brev på julafton - Måns lilla paket och Dora's - och hade en lång stund en julstämning sådan jag aldrig haft förr, och ro. Alla var så vänliga. Tack.

Dagen förut var Måns här, (6 timmars järnvägsresa, halv timme att gå här). Han var ej hemma när bomben kom på Skatudden nära hans hem, bra för nerverna. Efter den 1 sta kommer han att tecknas, ser frisk ut nu. De andra fara till Österbotten att vila litet.

Ljus har vi, elektriskt, utom när det är sönder, då har jag min ljusstump att äta vid. Här är många små tulpaner på mitt bord, och böcker på bord och stolar. "Fröken får hålla huuto-kaupa innan hon res" sade sköterskan, hon som vaktar mig så att hon ej ville släppa in Stenmans i somras

Av Stenmans 4 stora konstböcker, Fouquet, Corot, Degas, Manet, med 6 färgplancher i var, av Appelbergs Edelfelt av Hintze. Den kom före jul och jag var nyfiken på människan - det var mycket som jag tänkt sjelv, de många främmande intrycken, osäkerheten, om missnöjet med sitt verk visste jag inte. Men varför dra fram alla känslokonflikter, t.o.m. äktenskapets? Bra för den konstnär som ej varit gift. Fru Maja sände ett helt fång, egna och nya, och Thomas Mann frestar mig, hon vet det. Och så mycket julgott - hon har sjelv rest till Stockholm.

När du sade julen skulle bli tom undrade jag om du hade de dina i Sverige.

Ja, jag hade en god julafton i mitt rum, gick ej, kunde ej heller, gå till matsalen som är i den andra villan, där var gran och främmande folk - fick skinka och julgröt, lade mig halv 10 i stället för 8 som jag brukar.

Nu måste två saker som stått stilla i det djupa mörkret göras färdiga, förr får jag ej taga från karamellasken har jag beslutit, är ej värd det. Om nu St. blev frisk, det har varit svårt denna gång.

Mätte Ni alla få vara friska! Förlåt att detta är råddigt, det är jul och böcker om varandra - och ett gott nytt år.

Helene

minns ej teckning av sångerskan, du tyckte den tiden det var dåligt - men hon hade nu sin karaktär. Jag har fått kuvert av Fru Maja, tänkte redan vika så som min mormor vek, [se bilden nedan].

Så börjar mantalskrivning, nya lagar, räkning i bankböcker när man ej kan gå med dem, huru skaffa svenska blanketter? och deklarerering!

Här ligger långa finska brev!

*Det var dåligt - men hon hade nu sin karaktär.
Jag har fått kuvert av Fru Maja, tänkte redan vika så
som min mormor vek, .*